ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 15 (2008)

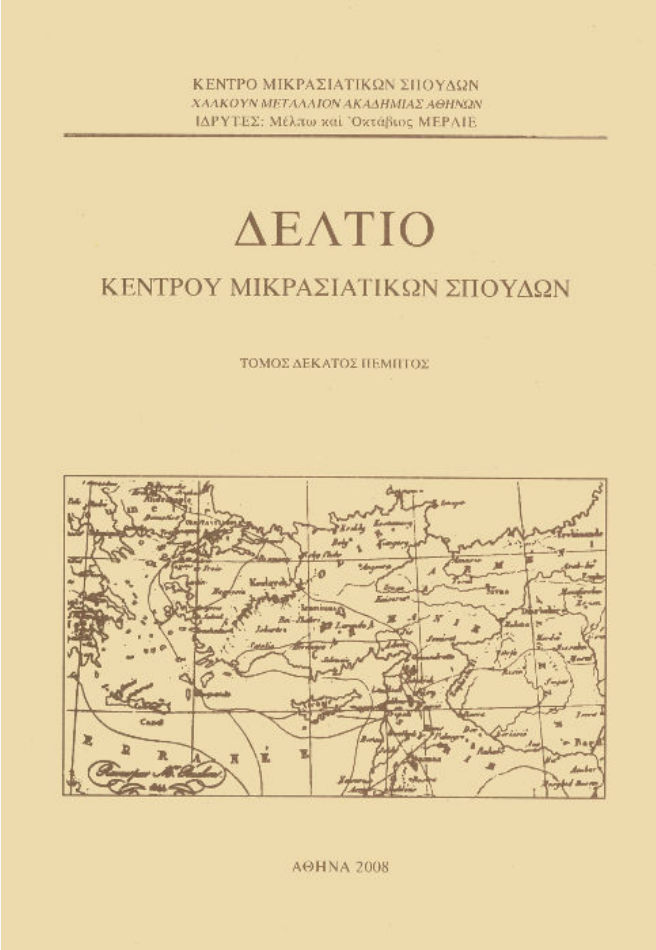

Ερμόλαος Ανδρεάδης: (Κωνσταντινούπολη 1910- Αθήνα 2004)

Ηλέκτρα Ε. Ανδρεάδη

doi: 10.12681/deltiokms.269

Copyright © 2015, Ηλέκτρα Ε. Ανδρεάδη

Άδεια χρήσης Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0.

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ανδρεάδη Η. Ε. (2008). Ερμόλαος Ανδρεάδης: (Κωνσταντινούπολη 1910- Αθήνα 2004). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, *15*, 439–455. https://doi.org/10.12681/deltiokms.269

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΕΡΜΟΛΑΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ
(Κωνσταντινούπολη 1910 - Ἀθήνα 2004)

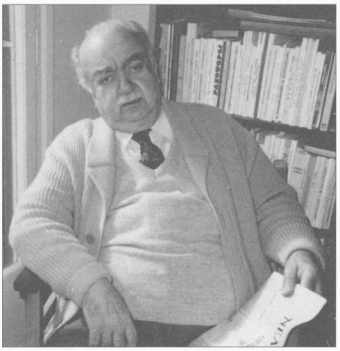

Ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους συνεργάτες τῆς Μέλπως Μερλιέ, ὑπηρέτησε στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὸ 1949 ὡς τὸ 1979. Εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1910 στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἔζησε ὡς τὸ 1922, ὁπότε ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν Ἀθήνα. Οἱ γονεῖς του εἶχαν ζήσει τὰ παιδικά τους χρόνια στὴν Καππαδοκία, ὁ πατέρας του στὴν Καρβάλη (Γκέλβερι, σημερινὸ Γκιουζὲλ Οὒρτ· ἐκεῖ εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1685 ὁ γενάρχης τῆς οἰκογένειας Ἀνδρέας) καὶ ἡ μητέρα του στὴ Νεάπολη (Νέβσεχιρ). Παρόλο ποὺ καὶ οἱ δύο αὐτὲς χριστιανικὲς κοινότητες ἦταν τουρκόφωνες καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἀκούγονταν μόνο στὸ σχολεῖο καὶ στὴν ἐκκλησία, οἱ γονεῖς του μιλοῦσαν πολὺ στρωτὰ καὶ καθαρὰ ἑλληνικά. Ὁ πατέρας του Ἀχιλλέας συνεργαζόταν μὲ διάφορες ἐφημερίδες τῆς Κωνσταντινούπολης, συνήθως μὲ ψευδώνυμα λόγω τοῦ πατριωτικοῦ περιεχομένου τῶν γραφομένων του. Γνώριζε ἀρχαῖα ἑλληνικὰ καὶ λατινικά, καὶ μιλοῦσε καὶ ἔγραφε πολὺ καλὰ τὰ γαλλικά. Ἴσως σ' αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ στρωτή, ἀπέριττη, εὐχάριστη γλώσσα ποὺ χρησιμοποιοῦσε γράφοντας ὁ Ἑρμόλαος τόσο στὰ ὁδοιπορικά του καὶ στὰ δελτία μετάβασης, ὅσο καὶ στὶς πολυάριθμες λογοτεχνικὲς μεταφράσεις του.

Ἕνα ἄλλο προσόν του, εἰδικὰ γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ Μικρασιάτες, ἦταν καὶ ἡ ἄρτια γνώση του τῆς τουρκικῆς γλώσσας, χάρη στὴν ὁποία μποροῦσε νὰ ἔχει ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τοὺς τουρκόφωνους Μικρασιάτες πρόσφυγες ποὺ ζοῦσαν στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Τούρκους στὶς ἀποστολές του στὴν Καππαδοκία (1951, 1952, 1959) καὶ στὸν Πόντο (1963).

Καππαδοκία, Γκέλβερι, 1959. Ἀνδίρογλου μαχλεσί, ὁ μαχαλὰς τῶν Ἀνδρεάδηδων. Δεξιά, τὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ὁ πατέρας τοῦ Ἑρμόλαου Ἀχιλλέας (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

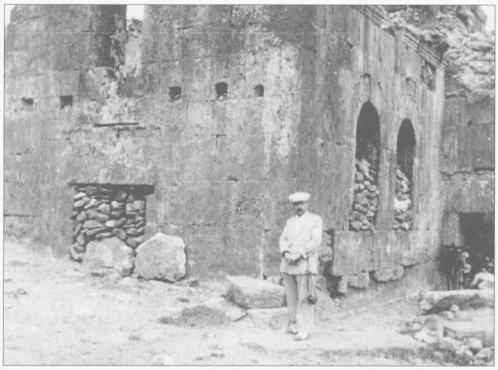

Ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης στὸ Σιβρίχισαρ, μπροστὰ στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1951 (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

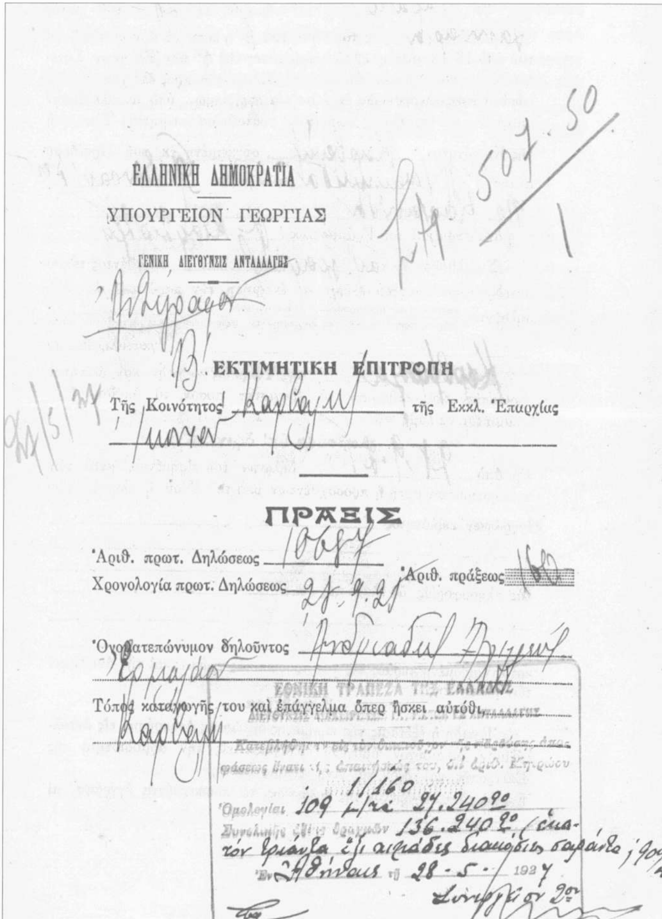

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ

ΕΚΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τῆς Κοινότητος ______ τῆς Εκκλ. Ἐπαρχίας ______

ΠΡΑΞΙΣ

Ἀριθ. πρωτ. Δηλώσεως ______

Χρονολογία πρωτ. Δηλώσεως ______ Ἀριθ. πράξεως ______

Ὀνοματεπώνυμον δηλοῦντος ______

Τόπος καταγωγῆς του καὶ ἐπάγγελμα ὅπερ ἤσκει αὐτόθι ______

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁμολογίαι 109

Συνολικῶς ἐξ δραχμῶν 136.240

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28-5-1927

Τὸ ἔγγραφο τῆς Ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς μὲ τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ ἀκίνητη περιουσία ποὺ ἐγκατέλειψε ὁ Ἀχιλλεὺς Ἀνδρεάδης (πατέρας τοῦ Ἑρμόλαου) στὴν Κωνσταντινούπολη ἀνέρχεται σὲ 4.500 χρυσὲς λίρες Τουρκίας (ἀρχεῖο Κ.Μ.Σ.).

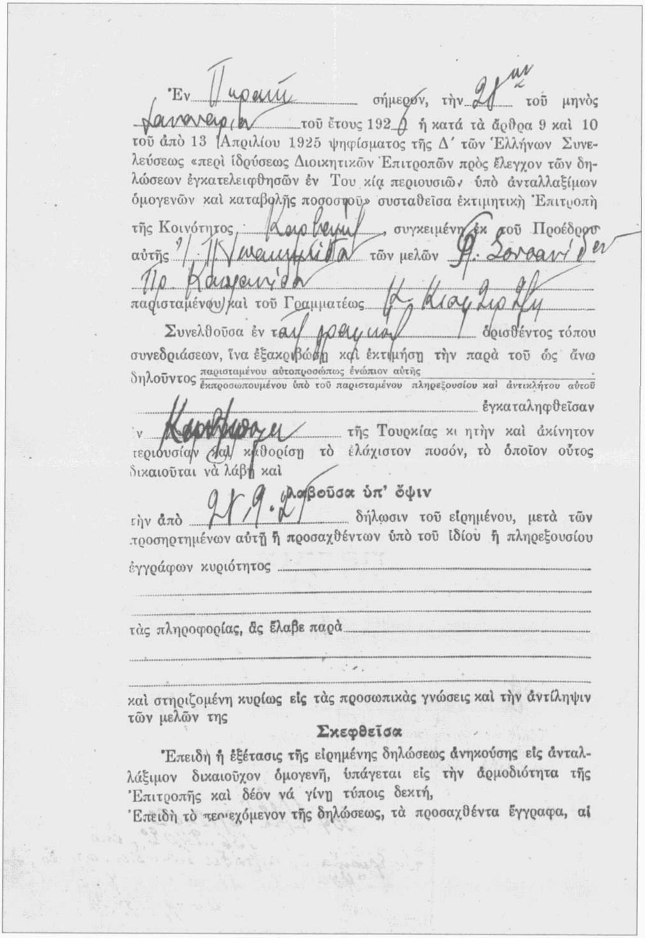

Ἐν Πειραιεῖ σήμερον, τὴν 28ην τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1920 ἢ κατά τὰ ἄρθρα 9 καὶ 10 τοῦ ἀπὸ 13 Ἀπριλίου 1925 ψηφίσματος τῆς Δ' τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως «περὶ ἱδρύσεως Διοικητικῶν Ἐπιτροπῶν πρὸς ἔλεγχον τῶν δηλώσεων ἐγκατελειφθησῶν ἐν Του κίᾳ περιουσιῶν ὑπὸ ἀνταλλαξίμων ὁμογενῶν καὶ καταβολῆς ποσοστοῦ» συσταθεῖσα ἐκτιμητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κοινότητος Καρβαλῆ, συγκειμένη ἐκ τοῦ Προέδρου αὐτῆς Ι. Παναγιωτίδη τῶν μελῶν Θ. Σουσανίδου Πρ. Καραγιαννίδη παρισταμένου καὶ τοῦ Γραμματέως ...

Συνελθοῦσα ἐν τῷ γραφείῳ ὁρισθέντος τόπου συνεδριάσεων, ἵνα ἐξακριβώσῃ καὶ ἐκτιμήσῃ τὴν παρὰ τοῦ ὡς ἄνω δηλοῦντος παρισταμένου αὐτοπροσώπως ἐνώπιον αὐτῆς / ἐκπροσωπουμένου ὑπὸ τοῦ παρισταμένου πληρεξουσίου καὶ ἀντικλήτου αὐτοῦ ... ἐγκαταληφθεῖσαν ἐν Καρβαλῆ τῆς Τουρκίας κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν καὶ καθορίσῃ τὸ ἐλάχιστον ποσόν, τὸ ὁποῖον οὗτος δικαιοῦται νὰ λάβῃ καὶ

λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν

τὴν ἀπὸ 28.9.27 δήλωσιν τοῦ εἰρημένου, μετὰ τῶν προσηρτημένων αὐτῇ ἢ προσαχθέντων ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἢ πληρεξουσίου ἐγγράφων κυριότητος ...

τὰς πληροφορίας, ἃς ἔλαβε παρὰ ...

καὶ στηριζομένη κυρίως εἰς τὰς προσωπικὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀντίληψιν τῶν μελῶν της

Σκεφθεῖσα

Ἐπειδὴ ἡ ἐξέτασις τῆς εἰρημένης δηλώσεως ἀνηκούσης εἰς ἀνταλλάξιμον δικαιοῦχον ὁμογενῆ, ὑπάγεται εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δέον νά γίνῃ τύποις δεκτή,

Ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον τῆς δηλώσεως, τὰ προσαχθέντα ἔγγραφα, αἱ

Ἡ δεύτερη σελίδα τοῦ ἐγγράφου τῆς Ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς.

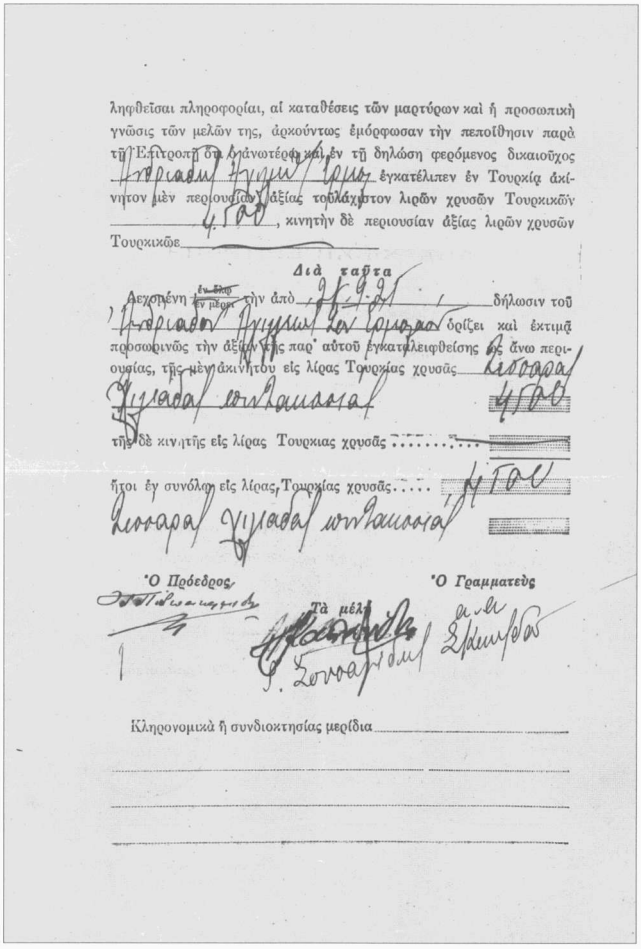

ληφθεῖσαι πληροφορίαι, αἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων καὶ ἡ προσωπικὴ γνῶσις τῶν μελῶν της, ἀρκούντως ἐμόρφωσαν τὴν πεποίθησιν παρὰ τῇ Ἐπιτροπῇ ὅτι ὁ ἀνωτέρω καὶ ἐν τῇ δηλώσῃ φερόμενος ὀφειλέτης ἐγκατέλιπεν ἐν Τουρκίᾳ ἀκίνητον μὲν περιουσίαν ἀξίας τοὐλάχιστον λιρῶν χρυσῶν Τουρκικῶν 4.500, κινητὴν δὲ περιουσίαν ἀξίας λιρῶν χρυσῶν Τουρκικῶν

Διὰ ταῦτα

Δεχομένη ἐν μέρει τὴν ἀπὸ 9-9-21 δήλωσιν τοῦ ὁρίζει καὶ ἐκτιμᾷ προσωρινῶς τὴν ἀξίαν τῆς παρ' αὐτοῦ ἐγκαταλειφθείσης εἰς ἄνω περιουσίας, τῆς μὲν ἀκινήτου εἰς λίρας Τουρκίας χρυσᾶς 4.500

τῆς δὲ κινητῆς εἰς λίρας Τουρκιας χρυσᾶς .....

ἤτοι ἐν συνόλῳ εἰς λίρας Τουρκίας χρυσᾶς 4.500

Ὁ Πρόεδρος **Ὁ Γραμματεὺς**

Τὰ μέλη

Κληρονομικὰ ἢ συνδιοκτησίας μερίδια

Ἡ τρίτη (τελευταία) σελίδα τοῦ ἐγγράφου τῆς Ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὴν δήλωσιν αὐτὴν θὰ κάμουν ὅσοι ἔχουν ὑποβάλλει ἐγκαίρως δήλωσιν ἀποζημιώσεως εἰς τὰς ὑπηρεσίας ἀνταλλαγῆς, ὡς καὶ ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους αἱ ἐκτιμητικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐπεδίκασαν ποσὰ λόγῳ συγκληρονομίας ἢ συνιδιοκτησίας.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΗΛΩΣΙΣ

Ὀνοματεπώνυμον τοῦ δηλοῦντος (ὁλογράφως) Ἀνδρεάδη Ἀχιλλέα τοῦ Ἑρμολάου

Τόπος καταγωγῆς: πόλις ἢ χωρίον Καρβάλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Δυρνίου

Ποῦ κατοικεῖ σήμερον μονίμως ὁ δηλῶν, πόλις χωρίον, συνοικία ἀκριβὴς διεύθυνσις, ὁδός, ἀριθμός, τετράγωνον συνοικισμοῦ κλπ. Ἀμαρούσιον οἰκία Ἀλαιασσίζα

Ὁ ὑπογεγραμμένος δηλῶ ὑπευθύνως καὶ ἐν γνώσει τῶν συνεπειῶν τοῦ Νόμου περὶ ψευδοῦς δηλώσεως, ὅτι ἀπὸ τριμήνου διαμένω μονίμως ἐν Ἀμαρουσίῳ τοῦ Νομοῦ ἢ Ὑπ]σεως Ἀθηνῶν καὶ ὅτι δὲν εἶμαι σήμερον ὁπωσδήποτε ἐγκατεστημένος ἀγροτικῶς τόσον ἐγώ, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μου (σύζυγος—ἀνήλικα τέκνα).

Ἐν Ἀμαρουσίῳ τῇ 3 Μαρτίου 1926

(ὑπογραφὴ)

(διὰ τοὺς ἀγραμμάτους δύο μάρτυρες) Α. Ε. Ἀνδρεάδης

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ Η ΤΟΥ ΕΠΟΠΤΟΥ ΤΟΥ ΣΥΝΙΜΟΥ

Ὁ ὑπογεγραμμένος Ἀθανάμος τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος ἢ σταθμοῦ Ἀμαρουσίου (2) ἢ ΕΠΟΠΤΗΣ ὑπάλληλος τῆς Ε. Α. Π. ἢ Ὑπουργ. Προνοίας βεβαιῶ ὅτι ὁ δηλῶν πρόσφυξ Ἀνδρεάδη Ἀχιλλέα τοῦ Ἑρμολάου ἀπὸ τριμήνου καὶ ἐντεῦθεν διαμένει μονίμως εἰς Ἀμαρουσίου Ἀττικῆς

Ἐν Ἀμαρουσίῳ τῇ 9 Μαρτίου 1926

Τ. Σ. (ὑπογραφὴ) Ἀθανάμος

Ἀνθρχ.

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ ΕΠΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Βεβαιοῦμεν ὑπευθύνως ὅτι ὁ ὡς ἀνωτέρω δηλῶν πρόσφυξ καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἀποκατεστημένοι ἀγροτικῶς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐποικιστικῇ περιφερείᾳ, συμφώνως ταῖς κάτωθι ὁδηγίαις.

Ἐν ..... τῇ 1926

Ὁ Διευθυντὴς ἢ Προϊστάμενος τοῦ Ἐποικιστικοῦ Γραφείου .....

Τ. Σ. (ὑπογραφὴ)

ΠΡΟΣΟΧΗ. Διαβάσατε τὰς ὁδηγίας.

1. Τὴν δήλωσιν αὐτὴν ἅμα συμπληρωθῇ καὶ ἐπικυρωθῇ θὰ τὴν καταθέσῃ ἀμέσως ὁ ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ πλησιέστερον Γραφεῖον Ἀνταλλαγῆς ἢ ἂν δὲν ὑπάρχῃ τοιοῦτον εἰς τὴν Ὑποδιοίκησιν ἢ τὴν Ἀστυνομικὴν Ἀρχήν.
2. Οἱ πρόσφυγες δικαιοῦχοι οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν μονίμως εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Πειραιᾶ καὶ Προάστεια εἰς τὴν Θεσσαλο-

Ὑπεύθυνη δήλωση τοῦ Ἀχιλλέα Ἀνδρεάδη (πατέρα τοῦ Ἑρμόλαου) ποὺ συνόδευε τὴν «Δήλωση ἀποζημιώσεώς» του πρὸς τὶς ὑπηρεσίες Ἀνταλλαγῆς (ἀρχεῖο Κ.Μ.Σ.).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΥΠΕΥΘΥΝΩΣ Ο ΠΡΟΣΦΥΞ

Πόσας δηλώσεις ἐγκαταληφθείσης περιουσίας ἔχετε ὑποβάλει ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ πρωτοκόλλου αὐτῶν.	Μίαν ἐν ἀριθμ. Πρωτοκόλλ. 10.687
Τόπος ἐγκαταληφθείσης περιουσίας διὰ τὴν ὁποίαν ἔχετε ὑποβάλει χωριστὴν δήλωσιν.	Κωνσταντινούπολις
Ἀπὸ ποῖον ὑποκατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης θέλετε νὰ πληρωθῆτε;	Ἐθνικὴ Τράπεζα Ἀθηνῶν

ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΣ

Βλ. Ἐπιτροπὴ Κορβάλλη

Ἀριθ. πράξεως Πρωτοβαθμίου Ἐπιτροπῆς 160 *Ἀριθ. πράξεως Δευτεροβαθμίου Ἐπιτροπῆς*

Ἐπιδικασθὲν ποσὸν		Πληρωτέον ποσὸν	
Ὁλογράφως	Ἀριθμητικῶς	Ὁλογράφως	Ἀριθμητικῶς
Πρωτοβαθμίως		Πρωτοβαθμίως	
Δευτεροβαθμίως		Δευτεροβαθμίως	

ΕΠΕΩΡΗΘΗ

Ἐν ..... τῇ 1926

Ὁ Διευθυντὴς Ἀνταλλαγῆς

νίκην (πόλιν), Πάτρας, Κόρινθον, Ἄργος, Σπάρτην, Γύθειον, Τρίπολιν, Σῦρον, Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν, Ζάκυνθον καὶ ἐν γένει εἰς κάθε πεοιφέρειαν ὅπου δὲν ἐνεργήθη ἀγροτικὴ ἐγκατάστασις προσφύγων ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἐποικισμοῦ ἢ τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, θὰ ζητήσουν τὴν βεβαίωτιν ΜΟΝΟΝ τῆς Ἀστυνομικῆς Ἀρχῆς ἢ τοῦ Ἐπόπτου Συνοικισμοῦ.

Ὅλοι οἱ λοιποὶ καὶ ἰδίως ὅλοι οἱ κατοικοῦντες τὴν Μακεδονίαν (πλὴν πόλεως Θεσ)νίκης) Θράκην, Λέσβον, Λῆμνον, Χῖον, Κρήτην, Θεσσαλίαν, Πρέβεζαν κλπ. θὰ πάρουν τὴν βεβαίωσιν τοῦ Γραφείου Ἐποικισμοῦ.

3. Ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένοι εἶναι ὅσοι καλλιεργοῦ ἐπὶ γαιῶν δοθεισῶν εἴτε ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως εἴτε ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἤτοι ἐπὶ ἀγροῦ, ἢ ἀμπέλου, ἢ ἐλαιῶνος, ἢ λαχανοκήπου ἢ κάρπωσιν ἐλαιοκτημάτων ἢ ἀμπελώνων καὶ ἐν γένει φυτειῶν ὡς π. χ. ἐν Λέσβῳ ὡς καὶ οἱ λαβόντες βοσκὴν μετὰ ἀριθμοῦ ζώων.

4. Δὲν θεωροῦνται ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένοι ὅσοι ἁπλῶς ἐστάλησαν εἰς ἕνα κτῆμα χωρὶς ὅμως νὰ ἠμπορέσουν νὰ καλλιεργήσουν δι' οἱονδήποτε λόγον.

5. Θεωροῦνται ἀγροτικῶς ἐγκατεστημένοι καὶ συνεπῶς δὲν θὰ κάμουν τὴν παροῦσαν δήλωσιν ὅσοι διαμένοντες εἰς πόλιν ἢ χωρίον καὶ ἀσκοῦντες ἀστικὸν ἐπάγγελμα π.χ. ῥάπτης κλπ. ἔχουν πάρει συγχρόνως καὶ ἀγροτικὸν κλῆρον ἔστω καὶ μειωμένον.

6. Προσέξατε νὰ δηλώσητε ὡς τόπον καταγωγῆς τὸ χωρίον, ἢ πόλιν ὅπου ἐγράψατε ὅτι κατάγεσθε εἰς τὴν δήλωσιν ἀποζημιώσεως. Ἐπίσης νὰ γράψητε τὰ ἴδια ὀνόματα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχετε κάμει τὴν πρώτην δήλωσιν ἀποζημιώσεως.

7. Θεωροῦνται ὡς ἀστικῶς ἐγκατασταθέντες οἱ δυνάμει πιστοποιητικῶν τοῦ τέως Κτηματικοῦ Γραφείου Θεσ)νίκης ἀγοράσαντες οἰκόπεδα τῆς καείσης ζώνης καὶ συνεπῶς οὗτοι δὲν θὰ λάβουν προκαταβολὴν οὔτε θὰ κάμουν δήλωσιν.

Τὸ μεγάλο του ὅμως χάρισμα ἦταν ὁ ἐνθουσιασμός του καὶ ἡ πίστη του στὴ δουλειά του, καθὼς καὶ ἡ ἀμεσότητα καὶ ἡ φιλικότητα μὲ τὴν ὁποία προσέγγιζε τοὺς πληροφορητές. Κέρδιζε ἀμέσως τὴν ἐμπιστοσύνη τους μὲ τὴ γλυκύτητα καὶ τὴν ἠρεμία του, τὴν κατανόηση γιὰ τὶς δύσκολες συνθῆκες καὶ τοὺς καημοὺς τῆς προσφυγιᾶς. Πλησίαζε ὁλόκληρη τὴν οἰκογένεια καὶ ἀφουγκραζόταν τὰ βάσανα καὶ τὰ παράπονά τους, ἐνῶ οἱ τσέπες του ἦταν πάντα γεμάτες ἀπὸ καραμέλες καὶ σοκολάτες γιὰ τὰ παιδάκια. Κατόρθωνε ἔτσι νὰ ἀποκομίζει θησαυροὺς πληροφοριῶν γιὰ τὶς παραδόσεις καὶ τὶς δοξασίες τῶν προγόνων τους. Ἀλλὰ καὶ κοινοτικὰ ἔγγραφα, σφραγίδες καὶ ἄλλα κειμήλια τῶν κοινοτήτων κατάφερνε νὰ τοῦ ἐμπιστεύονται γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Κ.Μ.Σ. Γράφει σχετικὰ ἡ Ματούλα Ρίζου-Κουρουποῦ στὸ ἀφιέρωμα στὸ Κέντρο τοῦ περιοδικοῦ *Ἑπτὰ Ἡμέρες* τῆς ἐφημερίδας *Ἡ Καθημερινή*, 2 Ἰουνίου 2002, σ. 12: «Πρωτεργάτης ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης ποὺ ἦταν ἱκανότατος στὸ νὰ ξετρυπώνει μπαοῦλα καὶ νὰ ἀνακαλύπτει ἔγγραφα, φιρμάνια, φωτογραφίες. Φαίνεται εἶχε ἕνα ἰδιαίτερο χάρισμα νὰ τοὺς ἐξηγεῖ μὲ ἁπλὰ λόγια τί σημαίνουν αὐτὰ τὰ ἔγγραφα γιὰ τὴν Ἱστορία».

Στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κ.Μ.Σ. βρίσκονται ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ἀλλὰ καὶ τὰ περιγραφικότατα ὁδοιπορικά του (ποὺ θὰ ἄξιζε νὰ δημοσιευτοῦν αὐτοτελῶς), τὰ λεπτομερῆ, ἀποκαλυπτικὰ γιὰ τὴ ζωὴ τῶν προσφύγων, δελτία μετάβασης, καθὼς καὶ τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ συνέλεγε στὶς πολυάριθμες ἀποστολές του, τόσο στὶς διάφορες προσφυγικὲς συνοικίες τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ (Καισαριανή, Κοκκινιά, Ν. Ἰωνία, Ν. Χαλκηδόνα, Ν. Σμύρνη, Ταμπούρια, Μπραχάμι, Δουργούτι, Ν. Φιλαδέλφεια, Ν. Ἐλβετία, Βύρωνα κ.ἄ.), ὅσο καὶ στὶς διασκορπισμένες σ' ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα προσφυγικὲς κοινότητες (Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία, Ἤπειρο, Πελοπόννησο, Εὔβοια, νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου)[1].

Τὸ ὑλικὸ αὐτὸ συμπληρώνουν οἱ καλλιτεχνικές, ἐκφραστικὲς φωτογραφίες του, ποὺ ἀποκαλύπτουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ταλέντο του, καὶ τὴν ἀνθρώπινη

1. Στὸ σύνολο τοῦ Ὑλικοῦ Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Ἀρχείου τοῦ Κ.Μ.Σ. ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη συνίσταται σὲ 11.124 σελίδες: *Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἔκθεση τοῦ ἔργου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν 1930-1973*, Ὀργάνωση, συγγραφὴ τοῦ Καταλόγου: Octave Merlier, Ἀθήνα 1974, σ. 104 (Βιθυνία) 1.210 σελίδες, σ. 113 (Μυσία) 923 σελίδες, σ. 118 (Αἰολίδα) 229 σελίδες, σ. 124 (Ἰωνία) 298 σελίδες, σ. 131 (Λυδία) 862 σελίδες, σ. 142 (Παμφυλία) 351 σελίδες, σ. 145 (Κιλικία) 38 σελίδες, σ. 148 (Πισιδία) 573 σελίδες, σ. 150 (Φρυγία) 678 σελίδες, σ. 157 (Λυκαονία) 493 σελίδες, σ. 198 (Παφλαγονία) 175 σελίδες, σ. 203 (Πόντος) 5.294 σελίδες.

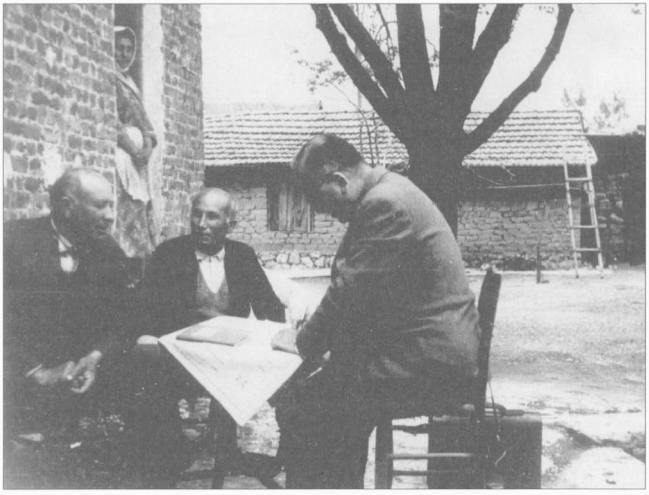

Ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης στὸ Πλατὺ μὲ Φαρασιῶτες πληροφορητές, Ἀπρίλης 1957 (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

ζεστασιὰ μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετώπιζε τὴ δουλειά του καὶ ἀποτυπώνουν ἕναν ὁλόκληρο κόσμο σὲ μιὰ μοναδικὴ στιγμὴ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας[2].

Ἀπό τὸ 1949 ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης γίνεται τακτικὸς συνεργάτης τοῦ Κ.Μ.Σ. Τὸ Κέντρο τότε στεγάζεται στὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο καὶ ἐπιχορη-

2. Στὴν Ἔκθεση τοῦ Κ.Μ.Σ. (*στὸ ἴδιο*, σποραδικὰ) ἐκτέθηκαν περίπου 110 φωτογραφίες τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη. Ἕνα μικρὸ δεῖγμα τῶν φωτογραφιῶν του δημοσιεύθηκε πρόσφατα στὴν ἔκδοση τοῦ Κ.Μ.Σ. καὶ τῆς ἐφημ. *Τὰ Νέα*, *Γιῶργος Σεφέρης. Τρεῖς μέρες στὰ μοναστήρια τῆς Καππαδοκίας*. Στὶς φωτογραφίες αὐτὲς μπορεῖ νὰ διακρίνει κανεὶς τὴν ἀγάπη του καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τοὺς ἁπλοὺς ἀνθρώπους στὶς καθημερινές τους ἀσχολίες (Χαλκωματάδικα τῆς Καισάρειας 1959, Παλαιοβιβλιοπώλης στὴν Καισάρεια 1959, Διάβαση τοῦ ποταμοῦ Ἅλυ 1963, Ὑφάντρες χαλιῶν καὶ Τοῦρκοι ἀγγειοπλάστες στὸ Ἀβανὸς 1953, Ἡ ἀγορὰ τῆς Καισάρειας 1959). Ἡ συμβολή του στὴν Ἔκθεση αὐτὴ δὲν περιορίστηκε μόνον στὴν παρουσίαση τῶν φωτογραφιῶν του (ποὺ ἀποτελοῦσαν ἄλλωστε μικρὸ μέρος ἀπὸ τὸ σύνολο ποὺ κατέθεσε στὴ φωτογραφοθήκη τοῦ Κ.Μ.Σ.), ἀλλὰ συνεργάστηκε καὶ στὴν ἀναλυτικὴ παρουσίαση τῆς ἐργασίας ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸ

Ἀποστολὴ στὸ Πλατύ, Ἀπρίλης 1956 (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

γεῖται ἀπὸ τὴ γαλλικὴ κυβέρνηση. Ἐπειδὴ τὰ οἰκονομικὰ μέσα εἶναι πενιχρά, ὁ Ἀνδρεάδης ἐργάζεται τὸ πρωὶ ὡς λογιστὴς στὸ Annexe Centrale τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου στὴν ὁδὸ Σίνα, ἐνῶ τὰ ἀπογεύματα καὶ πολλὲς Κυριακὲς (ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἡμερομηνίες στὰ δελτία μετάβασης) τὰ ἀφιερώνει στὴ δουλειὰ τοῦ Κέντρου. Στὴν ὁδὸ Σίνα, στὸ σπίτι τῶν Μερλιέ, γίνονται τακτικὰ τὰ περίφημα «φροντιστήρια», πολλὲς φορὲς ἀνοικτά, ὅπου συμμετέχουν γλωσσολόγοι, ἱστορικοί, καλλιτέχνες, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, ὅπως ὁ Σεφέρης, ὁ Μυριβήλης κ.ἄ.

Ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης, ποὺ σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ ἦταν ἐνθουσιώδης ἰδεολόγος, πιστεύει μὲ ὅλη του τὴν ψυχὴ στὸ ἔργο του. Ἡ δουλειά του ταυτίζεται μὲ τὴν ὕπαρξή του, δὲν τὴν ξεχνάει ποτὲ ὅπου κι ἂν βρίσκεται. Ἀναζητεῖ συνεχῶς μέσα ἀπὸ γνωριμίες καινούριους πληροφορητές.

Κέντρο στὶς 16 Ἐπαρχίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας: «Τί συντελέστηκε ἀπὸ τὸ Κ.Μ.Σ.», *στὸ ἴδιο*, σσ. 50 (γενικά), 96 (Βιθυνία Ι), 110 (Μυσία Ι), 129 (Λυδία Ι), 147 (Πισιδία), 149 (Φρυγία Ι), 155 (Λυκαονία Ι), 215 καὶ σ. 109 (ἐπιμέλεια σελίδων προφορικῆς παράδοσης σχετικῶν μὲ μιὰ ἱστορικὴ συνέχεια).

Ζωγράφου Χαλκιδικῆς, Ἀνδαβάλ, 1959 (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

Σὲ ὁδοιπορικὸ τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1951 ἀπὸ τὴν Καππαδοκία μιλάει γιὰ τὴν *εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα τῆς πρώτης ἐπαφῆς μὲ τὸ Κ.Μ.Σ.*, ἐνῶ εἶναι χαρακτηριστικὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐκφράζεται στὸ ἴδιο κείμενο γιὰ τὴ Μικρασία:

> *Σκεφτόμουνα πόσος μόχτος καὶ πόσο αἷμα ἀπ' τὴν καρδιά μας χρειάζεται ἀκόμα γιὰ νὰ δώσουμε ζωὴ στὸ παγωμένο κορμί της, νὰ κάνουμε νὰ ξαναζεστάνει τὸ χνῶτο της, νὰ ξαναχτυπήσει ἡ σταματημένη καρδιά της, νὰ καταφέρουμε νὰ ξανακουστεῖ ἡ βουβαμένη λαλιά της.* (15.18.)

Τὰ ὁδοιπορικὰ τῶν ταξιδιῶν (ἀποστολῶν) του, καθὼς καὶ τὰ δελτία μετάβασης (στὰ περίχωρα τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ) εἶναι πραγματικὰ λογοτεχνικὰ κείμενα. Περιγράφει μὲ ζωντάνια τὰ τοπία, τὶς καλύβες, τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς διαλόγους, τὰ συναισθήματα, τόσο τὰ δικά του ὅσο καὶ τῶν ἄλλων.

Καθισμένη σταυροπόδι στὸ σειdhίρι τῆς παράγκας της μιὰ ρυτιδωμένη γριούλα χτένιζε ἕνα χαριτωμένο δεκάχρονο, ξανθὸ μὲ κοτσίδες γαλαζομάτικο κοριτσάκι. (Κοκκινιά, ΔΜ 2/13.7.)

Παρέχει πάσης φύσεως πληροφορίες ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ ἀξιοποιηθοῦν μὲ διάφορους τρόπους: γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν προσφύγων, τὰ σπίτια τους, τὴν ὁμιλία τους, τὶς ἀσχολίες τους.

Τὴ βρῆκα στὸ σπίτι τῆς παντρεμένης κόρης της, ποὺ εἶναι δίπλα στὸ δικό της. Καθόταν ἐκεῖ σκυφτὴ καὶ κουλουριασμένη καὶ προσπαθοῦσε νὰ βοηθήσει τὴν κόρη της ποὺ ὕφαινε πάνω στὸν ἀργαλειὸ μιὰ κουρελού. (Καισαριανή, 13/2/52, ΚΠ 25.)

Συναντάει τοὺς πληροφορητὲς πότε σὲ καφενεῖα, μπακάλικα, μανάβικα, καρβουνάδικα, παστουρματζίδικα, πότε σὲ φτωχικὲς καλύβες.

Στὴ μονοκάμαρη παραγκούλα της στεγαζόταν μιὰ καινούργια ὕπαρξη: πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ἡ νύφη της εἶχε γεννήσει ἕνα ἀγοράκι... καὶ βολευτήκαμε στὸ στενὸ χῶρο ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ κουζίνα. Ἐκεῖ ἡ Κεκλίκ, ἡ ἁπλοϊκὴ γυναικούλα τῶν Κενατάλων, μοῦ ἀφηγήθηκε μὲ τὸν δικό της τρόπο τὴν Ἔξοδο τοῦ χωριοῦ της. (Καισαριανή, 16/2/54, ΚΠ 25.)

Ἀπ' ἐκεῖ πῆγα στὴν πληροφορήτρια ... Τὴ βρῆκα κλεισμένη στὸ μοναδικὸ δωμάτιό της, τὸ κατασκότεινο, νὰ κάθεται κατάχαμα σταυροπόδι, προσπαθώντας νὰ ξεσταθεῖ στὸ μισοσβησμένο μαγκαλάκι της ... Θέλεις, μοῦ λέει, νὰ γράψεις; Κάτσε μιὰ στιγμὴ ν' ἀνάψω τὴ λάμπα. Ἄναψε τὴ μικρὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου καὶ φωτίστηκε ἡ γύμνια τῆς φτωχικῆς κάμαρας. (Πλάκα, 27/1/53, ΔΜ 2/13.7.)

Οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι καὶ ἀντιμετωπίζει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὴ δυσπιστία τῶν πληροφορητῶν. Τὸν ρωτάει ἕνας πληροφορητὴς στὸ Μπραχάμι:

Μήπως εἶσαι, μοῦ λέει, μυστικὸς ἀστυνομικός; Εἶμαι καθαρός! (30/12/55, ΚΠ 25),

ἐνῶ μιὰ πληροφορήτρια στὴν Κοκκινιὰ τὸν περνάει γιὰ *προτεστάντη προπαγανδιστή*. (ΔΜ 2/13.7.)

Πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀποκτήσει τὴν ἐμπιστοσύνη τους:

ΚΕΝΤΡΟΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΜΕΑΠΟΣ ΜΕΡΑΙΕ
ΟΔΟΣ ΣΙΝΑ 29-31. ΤΗΛ. 612-270
ΑΘΗΝΑΙ

Δελτίον ταυτότητος ἀνῆκον εἰς
τὸν ΕΡΜΟΛΑΟΝ Α.ΑΝΔΡΕΑΔΗΝ

Παρακαλοῦνται θερμῶς αἱ κατὰ τόπους Ἀρχαί, ὅπως διευκολύνουν τὸ ἔργον τοῦ συνεργάτου.. τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν, ὁ ὁποῖος συλλέγει Λαογραφικὸν καὶ Ἐθνογραφικὸν ὑλικόν, σχετιζόμενον μὲ τὴν ζωήν, τὴν λατρείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας προσφύγων.

Μετὰ τιμῆς
ΚΕΝΤΡΟΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΑΠΟΣ ΜΕΡΑΙΕ
ΣΙΝΑ 29 – ΑΘΗΝΑΙ

(Σφραγὶδα καὶ ὑπογραφή)

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8η Ἀπριλίου 1957

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙ ... ΣΠΟΥΔΩΝ ... ΑΘΗΝΑΙ

Δελτίον ταυτότητος συνεργάτου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

Προτοῦ ἀρχίσω τὴ δουλειὰ προσπάθησα νὰ δημιουργήσω ἀτμόσφαιρα. Κουβέντιασα μαζί τους γιὰ τὶς πατρίδες τους, γιὰ τὴν Καππαδοκία, γιὰ τὸ ταξίδι μου στὴ Μικρασία. (Εὐγένεια, Κυριακὴ 13/7/53, ΔΜ 2/13.7.)

Λειτουργεῖ καὶ ὡς σύνδεσμος τῶν προσφύγων μὲ τὶς πατρίδες τους. Ὑπόσχεται στὴν κ. Σοφία ἀπὸ τὰ Κενάταλα νὰ τῆς πάει τὴν ἑπόμενη φορὰ φωτογραφίες τοῦ χωριοῦ της ἀπὸ τὸ πρόσφατο ταξίδι του. (Καισαριανή, Κυριακὴ 11/11/51, ΚΠ 25.)

Στὶς ἀποστολές του ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ στὰ ταξίδια του στὴν Καππαδοκία οἱ συνθῆκες εἶναι δύσκολες. Οἱ μετακινήσεις του γίνονται μὲ καράβια, τρένα, λεωφορεῖα, φορτηγά, ἄλογα, μουλάρια καὶ πεζοπορίες ἀρκετῶν ὡρῶν. Ὅταν νυχτώνει, ἀναγκάζεται νὰ διανυκτερεύει ὅπου βρίσκεται:

Ἤλθε ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου. Μᾶς εἶπαν ὅτι θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ κοιμόμαστε ἐκεῖ "ἐπὶ τόπου" πάνω στὸ "ντὰμ" [δῶμα] γιατὶ κάτω εἶχε ψύλλους στὰ δωμάτια ... ([Στὸ Περίστρεμμα.], 15.18.)

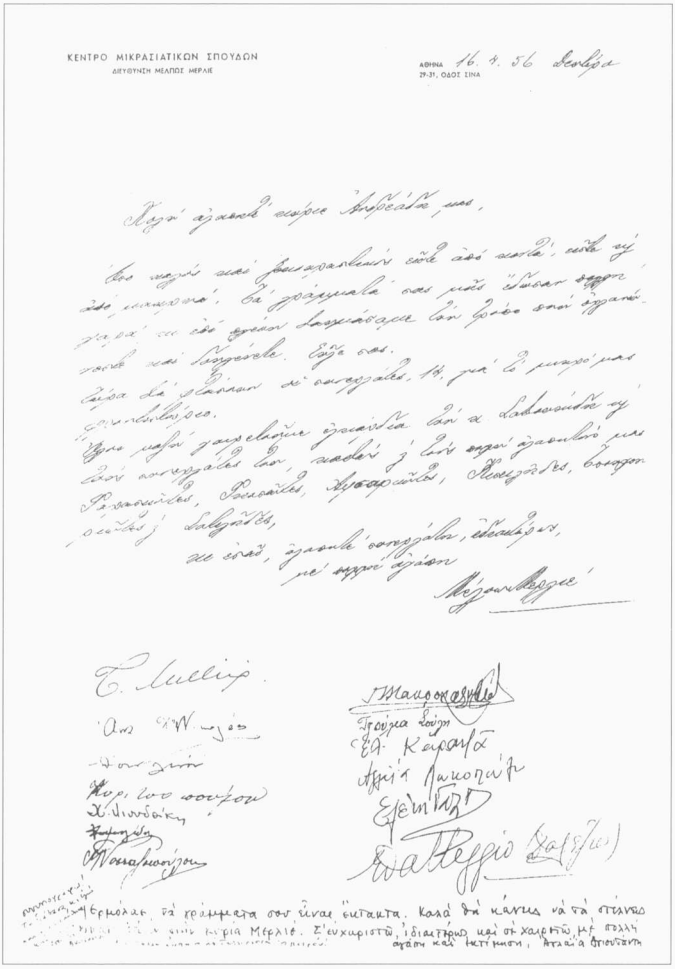

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΛΙΕ

ΑΘΗΝΑ 16. 4. 56 Δευτέρα
29-31, ΟΔΟΣ ΣΙΝΑ

Πολύ ἀγαπητέ κύριε Ἀνδρεάδη μου,

Ἐδῶ πέρα σας βασανολιώνει ἐκεῖ ἀπό κοντά· μπᾶ σ' ἀδειανά, βά 'χουμε λά σας μέ ὅλαν ὀρρη, γιατί σε ἐδῶ φτάνει λαμπάδα ἀν βρέχει σαν ἀγαπᾶ κανεὶ καὶ λυγάρια. Ἐλᾶ σας.

Εἶδα λέ εἶσαν κι' ἀναγγελία, θά μπ' ἔ μπορ' μας ἐφημερίδες.

Ἔχω πέρα χαρτιανάκια ἀνοιχτά ἀν α Labunaki τῆ ἐλπί ναναγγείλει ἐκεῖ, καλά ; ἐλπί ὀχτώ ἀγαπητό μου Ρεθυμνιῶτες, Ῥουσσάκης, Ἀμπαρμπούλη, Δεκαζάκης, Βουρδουμπᾶς ; Labunaki,

σε ὅλα, ἀγαπητέ ναναγγέλει, ἐδικούρες,
μέ πρρτ ἀγάπη

Μέλπω Μερλιέ

Ε. Λυλίρ.

Ἀπ. Κ. Μαυροκορδάτος

Θεοχάρης Δούκας

Εὐ. Καραγᾶ

Ἀμαλία Λαμπρινίδη

Εφημερίδες

Δημήτριος Χατζής

Ἑρμόλαε, τά γράμματα σου ἦναι ἑκάκια. Καλά θά κάνεις νά τά στάνεις [illegible] ἐγώ μπῆς κυρία Μερλιέ. Σ' εὐχαριστῶ, ἰδιαίτερως καί σ' χαιρετῶ μέ πολλή ἀγάπη καί ἐκτίμηση. Ἀταλία Θεοτοκᾶ

Ἐπιστολή τῆς Μέλπως Μερλιέ πρός τόν Ἑρμόλαο Ἀνδρεάδη τῆς 16.4.1956 (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΛΙΕ

ΑΘΗΝΑ *16. 4. 56* *Δευτέρα*
29-31, ΟΔΟΣ ΣΙΝΑ

Πολὺ ἀγαπητὲ κύριε Ἀνδρεάδη μας,

Ὅσο καλὸς καὶ ξεκουραστικὸς εἶστε ἀπὸ κοντά, εἶστε καὶ ἀπὸ μακρυά. Τὰ γράμματά σας μᾶς ἔδωσαν πολλὴ χαρὰ κι ἐπὶ πλέον θαυμάσαμε τὸν τρόπο πού ὀργανώνεστε καὶ δουλεύετε. Εὖγε σας.
Τώρα θὰ φτάσουν οἱ συνεργάτες, 14, γιὰ τὸ μικρό μας φροντιστήριο.
Ὅλοι μαζὴ χαιρετᾶμε ἐγκάρδια τὸν κ. Σαβουλίδη καὶ τοὺς συνεργάτες του, καθὼς καὶ τοὺς πολὺ ἀγαπητούς μας Φαρασιῶτες, Φκοσῶτες, Ἀφσαριῶτες, Κισκλῆδες, Τσουχουριῶτες, Σατιλῆδες,

κι ἐσᾶς, ἀγαπητὲ συνεργάτη, ἰδιαιτέρως,
μὲ πολλὴ ἀγάπη
Μέλπω Μερλιέ

Τ[ατιάνα] Milliex
Ἄννα Χ^{η}Νικολάου
Σ[οφία] Δονδολίνου
[Ζωὴ] Κυριτσοπούλου
Χ[αρὰ] Λιουδάκη
Χ[ρῆστος] Σαμουηλίδης
Μ[αρία] Νυσταζοπούλου
Γ[εώργιος] Μαυροχαλυβίδης
Τζούλια Σούλη
Ἑλ[ένη] Καρατζᾶ
Ἀγλαΐα Λουκοπούλου
Ἑλένη Γαζῆ
E[ugène] Dalleggio (Δαλέζιος)

συνυπογράφω !
Τὰ διάβασα κι ἐγὼ
καὶ συγκινήθηκα
καὶ εἶπα
ὅτι εἶστε

Ἑρμόλαε, τὰ γράμματά σου εἶναι ἔκτακτα. Καλὰ θὰ κάνεις νὰ τὰ στέλνεις κατευθείαν στὴν κυρία Μερλιέ. Σ' εὐχαριστῶ ἰδιαιτέρως καὶ σὲ χαιρετῶ μὲ πολλὴ
ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση, Ἀγλαΐα Ἀγιουτάντη

θαυμάσιος. Μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ ταπεινοσύνη. Ὁ πατρόν !

Θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κανεὶς πολλὰ ἀκόμα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη ὡς συνεργάτη τοῦ Κ.Μ.Σ., ὁ χῶρος ὅμως εἶναι περιορισμένος. Ἂς τελειώσουμε μὲ τὰ λόγια τοῦ Ὀκτὰβ Μερλιέ: «Ἕνας ἀπὸ τοὺς παλιότερους, ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης, προσελήφθη τὸ 1949 σὰν τακτικὸς συνεργάτης. Ἐξαιρετικὸς καὶ ἀφοσιωμένος, ἀνακάλυπτε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα, καί, συγχρόνως, φωτογραφοῦσε μὲ μεγάλη τέχνη καὶ ἐπιτηδειότητα ὅ,τι τοῦ φαινότανε πὼς εἶχε ἐθνογραφικὴ ἀξία»[3].

Χαρακτηριστικὴ τῆς σχέσης τῆς Μέλπως Μερλιὲ μὲ τοὺς συνεργάτες της εἶναι μία ἐπιστολή της (βλ. προηγούμενη σελίδα) πρὸς τὸν Ἑρμόλαο Ἀνδρεάδη, ποὺ βρισκόταν σὲ ἀποστολή, μὲ τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν συνεργατῶν καὶ σημειώματα τοῦ Ὀκτὰβ Μερλιὲ («πατρὸν») καὶ τῆς διευθύντριας τοῦ Κ.Μ.Σ. Ἀγλαΐας Ἀγιουτάντη. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ θερμοῦ οἰκογενειακοῦ κλίματος ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ Κ.Μ.Σ. στὴ μυθικὴ ἐκείνη ἐποχὴ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ γινόταν.

Τὸ 1970 ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Κ.Μ.Σ. τὸ βιβλίο ποὺ ἔγραψε ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης μαζὶ μὲ τὸν Δημ. Πετρόπουλο, *Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ στὴν περιφέρεια Ἀκσεραΐ-Γκέλβερι* (πρόλογος καὶ ἀνάλυση στὰ γαλλικὰ Μέλπως καὶ Ὀκτὰβ Μερλιέ), ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο λαογραφικὸ ὑλικὸ ποὺ συνέλεξε ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, μαζὶ μὲ τὰ ὁδοιπορικά του καὶ τὰ δελτία μετάβασης βρίσκονται στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κ.Μ.Σ. καὶ περιμένουν τὴν ἀξιοποίησή τους ἀπὸ ἄλλους μελετητές.

Μιὰ ἄγνωστη πτυχὴ στὴ ζωὴ τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη εἶναι ὅτι πολέμησε ὡς λοχίας στὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο στὴν Ἀλβανία, ὅπου τραυματίστηκε σοβαρὰ καὶ στὰ δυό του πόδια μὲ κρυοπαγήματα καὶ νοσηλεύτηκε στὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο τοῦ Λουτρακίου.

Μὲ τὸ λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο Ερμος Αργαιος (ἐμπνευσμένο, φυσικά, ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν προγόνων του, τὸ ποτάμι Ἕρμος καὶ τὸ ὄρος-ἠφαίστειο Ἀργαῖος τῆς Καππαδοκίας) ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης μετέφρασε ἀπὸ τὰ τουρκικὰ μυθιστορήματα, ποιήματα, διηγήματα καὶ θεατρικὰ (ποὺ ἔχουν παιχτεῖ ἐπανειλημμένα): Ἀζίζ Νεσίν, *Ὁ καφὲς καὶ ἡ δημοκρατία*, Θεμέλιο, 1965· *Ὁ Σίσυφος μὲ τὰ ὀχτὼ πόδια*, Διογένης, 1972· *Εὐθυμογραφικὰ διηγήματα*, Διογένης, 1975· *Τὸ θεριὸ τοῦ Ταύρου (θεατρικό)*, Δωδώνη, 1977· *Ἡ νοημοσύνη τῶν ζώων*, Κέδρος, 1977· *Ὁ μυστικὸς πράκτορας OX-13*,

3. *Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμός* ..., σ. 34. Καὶ συνταξιοῦχος ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης «ἀφιερώνει ἀκόμη ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ καιροῦ του στὸ Κέντρο», *στὸ ἴδιο*, σ. 52 σημ.

Ὁ λοχίας Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης τὸν Φεβρουάριο 1941 στὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο Λουτρακίου (ἀρχεῖο Ἠλέκτρας Ἀνδρεάδη).

Ἀντιπαράλληλα, 1978· *Ζουμπούκ ὁ κομπιναδόρος*, Κέδρος, 1979· *Τὰ παιδιὰ καὶ οἱ μεγάλοι*, Διογένης, 1980· *Κάνε κάτι Μέτ (θεατρικό)*, Ἀντιπαράλληλα, 1983· Ναζὶμ Χικμέτ, *Ἡ γελάδα – Ὑπῆρξε ἢ ὄχι ὁ Ἰβὰν Ἰβάνοβιτς (θεατρικό)*, Δωδώνη, 1979· *Τὸ σπαθὶ τοῦ Δαμοκλῆ (θεατρικό)*, Σύγχρονη Ἐποχή, 1982· *Τὸ ἐρωτευμένο σύννεφο*, Σύγχρονη Ἐποχή, 1991· Γιασὰρ Κεμάλ, *Ἰντζὲ Μεμέτ*, Κέδρος, 1981· *15 Τοῦρκοι πρωοδευτικοὶ ποιητές*, Ἀλφειός, 1976· *Τὰ εὐτράπελα τοῦ Νασρεττὶν Χότζα*, Ἀλφειός, 1979· *Ἀνθολογία τούρκικης πρωοδευτικῆς ποίησης*, Ἀλφειός, 1981· Περτὲβ Ναϊλὶ Μπορατάβ, *Τούρκικα λαϊκὰ παραμύθια*, Κάκτος, 1988.

Γιὰ τὸ μεταφραστικό του ἔργο τιμήθηκε τὸ 1989 μὲ τὸ Β′ Βραβεῖο Λογοτεχνίας Ἰπεκτσί. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων.

Ἀγνὸς ἰδεολόγος σὲ ὅλη του τὴ ζωή, ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης πίστευε στὴν ἑλληνοτουρκικὴ φιλία, πέρα ἀπὸ πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ ἄνωθεν ἐπιβεβλημένους διχασμούς, καὶ συνέβαλε μὲ ὅλο του τὸ ἔργο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς πράξεις του, στὴ φιλικὴ προσέγγιση τῶν δύο λαῶν.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ε. ΑΝΔΡΕΑΔΗ